

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai apžvalga

2022 m. Nr. 1

© Lietuvos bankas, 2022
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
www.lb.lt

Apžvalgą parengė Lietuvos banko Finansinio stabilumo departamentas.
Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

APKLAUSOS TIKSLAI, SUDARYMO METODAI IR PRINCIPAI

Lietuvos bankas, siekdamas įvertinti Lietuvos finansų įstaigų požiūrį į galimus iššūkius tvariai finansų sistemos raidai, du kartus per metus atlieka apklausą dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai. Bankai, draudimo ir lizingo bendrovės, kredito unijos, investicijų valdymo įmonės ir kitos finansų įstaigos įvertina svarbiausių rizikų Lietuvos finansų sistemai šaltinius, nepalankių įvykių pasireiškimo tikimybę ir galimą jų poveikį šalies finansų sistemai per artimiausius 6 mėn.

Šioje apklausoje dalyvavo 59 respondentai, iš jų – 13 Lietuvoje veikiančių bankų ir užsienio bankų skyrių, 11 draudimo bendrovių, 10 kredito unijų ir 25 kitos finansų įstaigos (lizingo bendrovės, finansų maklerio įmonės, valdymo įmonės). Į apklausos klausimus atsakė vadovaujamas pareigas einantys finansų įstaigų atstovai. Apibendrinant nuomones ir skaičiuojant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių finansų įstaigų dalį, visų įstaigų atsakymai buvo traktuojami vienodai, nepaisant įstaigos užimamos rinkos dalies. Respondentai galėjo pasirinkti, į kuriuos klausimus atsakyti.

SANTRAUKA

2022 m. pirmąjį pusmetį finansų įstaigos kaip svarbiausias rizikas Lietuvos finansų sistemai įvardijo geopolitinę įtampą ir Lietuvos ekonomikos augimo sulėtėjimo riziką. Geopolitinės įtampos keliami rizika įvertinta kaip aktualiausia ir pačioms finansų įstaigoms – beveik 80 proc. įstaigų jaučia Rusijos karo prieš Ukrainą poveikį. Didžioji dalis finansų įstaigų mano, kad didelio, neigiamą poveikį Lietuvos finansų sistemai turinčio įvykio tikimybė per pusmetį padidėjo. Taip pat padidėjo finansų įstaigų, numatančių išaugusiančius nuostolius dėl padidėjusio įmonių nemokumo, dalis, o didžiausia bankroto rizika įžvelgiama statybos ir transporto veiklų įmonėse.

APKLAUSOS REZULTATŲ APŽVALGA

Apklaustų finansų įstaigų vertinimu, 2022 m. pirmąjį pusmetį svarbiausios rizikos Lietuvos finansų sistemai buvo geopolitinė įtampa ir galimas Lietuvos ekonomikos augimo sulėtėjimas (žr. 1 lentelę).

Šių rizikų svarbos padidėjimą lemia prasidėjęs Rusijos karas prieš Ukrainą, sparčiai didėjanti infliacija ir galimas poveikis Lietuvos ekonomikai, sulėtėjus kitų šalių ekonomikų raidai. Šie veiksniai lemia ir reikšmingą kai kurių kitų rizikų svarbos padidėjimą – kibernetinių atakų, Lietuvos eksporto kritimo, ne finansų įmonių ir namų ūkių finansinės būklės pablogėjimo rizikos. Visos finansų įstaigos geopolitinę riziką Lietuvos finansų sistemai vertino kaip šiuo metu svarbiausią (žr. 1 pav.). Bankai ir kredito unijos šią riziką vertino kaip istoriškai didelę, o draudimo įmonių ir kitų įstaigų vertinimu, rizikos svarba šiuo metu yra mažesnė, palyginti su istoriškai didžiausiu 2016 m. vertinimu. Prieš pusmetį kaip svarbiausia rizika įvertintos netvarios nekilnojamojo turto (NT) kainų raidos vertinimas reikšmingai nepakito, bet, padidėjus minėtų rizikų svarbai, galimo NT rinkos perkaitimo aktualumas, finansų įstaigų vertinimu, santykinai sumažėjo.

Kaip aktualiausia rizika respondentų atstovaujamos įstaigoms per ateinantį pusmetį dažniausiai buvo nurodyta geopolitinė įtampa. Šią riziką įvardijo 39 proc. respondentų. Galimo Lietuvos ekonomikos augimo sulėtėjimo riziką kaip aktualiausią nurodė 19, namų ūkių finansinės būklės pablogėjimo riziką – 12 proc. respondentų.

Didžioji dalis apklaustų finansų įstaigų jaučia Rusijos karo prieš Ukrainą poveikį (žr. 2 pav.). Dėl karo sumažėjusią įstaigų siūlomų produktų paklausą nurodė 30 proc. respondentų. Beveik ketvirtadalis (24 %) respondentų pelningumas sumažėjo, 22 proc. įstaigų peržiūrėjo savo strateginius tikslus. Kad prasidėjęs karas jų nepaveikė, nurodė 22 proc. respondentų.

Respondentų manymu, galimybės mažinti išvardytų rizikų poveikį Lietuvos finansų sistemai dažniausiai yra vidutinės arba mažesnės nei vidutinės, geriausiai vertinamos galimybės mažinti kibernetinių atakų keliamą riziką. Nepalankiausiai vertinamos galimybės mažinti geopolitinės įtampos keliamą riziką. Nepalankiai taip pat vertinamos galimybės mažinti Lietuvos ir kitų Europos valstybių skolų tvarumo pablogėjimo, disbalansų Skandinavijos šalyse ir klimato kaitos rizikas, tačiau šių rizikų svarba įvertinta kaip santykinai mažesnė. Kaip ir prieš pusmetį, geriausiai įvertintos galimybės mažinti kibernetinių atakų rizikos poveikį. 2022 m. pirmąjį pusmetį 17 proc. respondentų susidūrė su kibernetinėmis atakomis – per pusmetį ši dalis reikšmingai nepakito (žr. 3 pav.). Be to, finansų įstaigos gana palankiai įvertino galimybes mažinti netvarios kredito raidos ir netvarios NT rinkos raidos rizikų poveikį.

Beveik visi respondentai (93 %) teigė, kad per pusmetį padidėjo tikimybė, jog artimiausiu metu įvyks didelį neigiamą poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis (žr. 4 pav.). Tai yra didžiausia respondentų dalis per visą apklausos vykdymo laikotarpį. Kad tokio įvykio tikimybė per pusmetį nepakito, nurodė 5, o kad sumažėjo – 2 proc. finansų įstaigų. Respondentų nuomone, labiausiai tikėtinas sukrėtimas Lietuvos finansų sistemai per artimiausius 6 mėn. yra geopolitinės situacijos pablogėjimas dėl tolesnės Rusijos karo prieš Ukrainą raidos. Finansų įstaigos kaip galimus įvykius taip pat įvardijo užsitęsusi didelė infliacija, ekonomikos augimo sulėtėjimą, palūkanų normų didėjimą.

2022 m. pirmąjį pusmetį finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis padidėjo (žr. 5 pav.). Šiuo metu jis yra panašus į aukščiausią lygį, buvusį 2017 m. Pažymėtina, kad, nors prisiimamos rizikos lygis didėja,

finansų įstaigos jį vertina kaip mažesnę nei vidutinę. Finansų įstaigos mano, kad jų pačių norimos prisiimti rizikos lygis yra mažesnis nei kitų finansų įstaigų (žr. 6 pav.). Didžiausią rizikos lygį nori prisiimti kredito unijos. Dauguma (69 %) finansų įstaigų teigia, kad jų pačių polinkis rizikuoti per ateinančią pusmetį nesikeis, o ketvirtadalis – kad mažės. Daugiau nei pusė (59 %) įstaigų mano, kad ir kitų Lietuvos finansų įstaigų polinkis rizikuoti nesikeis, o trečdalis (34 %) – kad mažės.

Per pusmetį reikšmingai padidėjo finansų įstaigų, numatančių išaugiančius nuostolius dėl padidėjusio įmonių nemokumo, dalis (žr. 7 pav.). Blėstant pandemijos poveikiui, tikėtini nuostoliai dėl išaugusios įmonių nemokumo tikimybės mažėjo, bet dėl prasidėjusio Rusijos karo prieš Ukrainą ir neapibrėžtumo dėl tolesnės ekonomikos raidos finansų įstaigos vėl tikisi didesnių nuostolių: jų per ateinančius 12 mėn. tikisi 40 proc. atsakiusių įstaigų – tai yra trigubai didesnė dalis nei prieš pusmetį. Išaugusių nuostolių per ateinančius 12–24 mėn. tikisi 19, o per ateinančius 24 mėn. ir ilgiau – 9 proc. finansų įstaigų. Trečdalis (32 %) atsakiusių įstaigų nemano, kad įmonių nemokumo tikimybė yra padidėjusi – prieš pusmetį taip situaciją vertino 72 proc. įstaigų.

Apklausoje dalyvavusios finansų įstaigos didžiausią bankroto riziką mato statybos ir transporto veiklų įmonėse (žr. 8 pav.). Šiomis ir gamybos veiklomis užsiimančių įmonių numatoma bankroto rizika per pusmetį padidėjo labiausiai. Daugiausia sumažėjo įžvelgiama apgyvendinimo ir maitinimo bei kūrybinės, meninės ir pramogų organizavimo veiklų įmonių bankroto rizika. Informacijos ir ryšių, administravimo bei žemės ūkio veiklų įmonių įžvelgiamas bankroto rizikos lygis yra žemiausias.

Pusė apklaustų finansų įstaigų susiduria su iššūkiais dėl FinTech įmonių plėtros Lietuvoje (žr. 9 pav.). Šiek tiek daugiau nei trečdalis (36 %) respondentų nurodė, kad dėl FinTech įmonių plėtros didėja konkurencinis spaudimas. Beveik ketvirtadalis (24 %) finansų įstaigų teigia, kad didėja pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizika. Pusei respondentų (51 %) FinTech įmonių plėtra iššūkių nekelia.

PAGRINDINĖS LENTELĖS IR PAVEIKSLAI

1 lentelė. Rizikų šalies finansų sistemai vertinimas 2022 m. pirmąjį pusmetį

Rizikos	Svarba	Tikimybė	Galimas poveikis	Rizikos mažinimo sudėtingumas
A. Geopolitinė įtampa ir jos pasekmės Lietuvos finansų sistemai	3,8	4,0	3,6	4,0
B. Lietuvos ekonomikos augimo sulėtėjimo rizika	3,6	3,8	3,5	3,7
C. Kibernetinių atakų rizika	3,4	3,6	3,2	2,5
D. Lietuvos eksporto kritimas	3,3	3,5	3,1	3,7
E. Ne finansų įmonių finansinės būklės pablogėjimas	3,3	3,4	3,2	3,4
F. Namų ūkių finansinės būklės pablogėjimas	3,2	3,4	3,1	3,5
G. Staigus rizikos priedų padidėjimas pasaulio finansų rinkose	3,2	3,5	3,0	3,8
H. Netvari NT kainų raida ar disbalansai NT rinkoje	3,2	3,3	3,1	3,1
I. Europos valstybių skolų tvarumo pablogėjimas ir galimas poveikis Lietuvos finansų sistemai	2,9	2,8	2,9	3,9
J. Lietuvos finansų įstaigų pelningumo susitraukimas dėl didėjančių palūkanų normų	2,7	2,8	2,5	3,2
K. Netvari kredito raida ar disbalansai kredito rinkoje	2,6	2,4	2,9	2,7
L. Lietuvos valstybės skolos tvarumo pablogėjimas ir galimas užkrato efektas Lietuvos finansų sistemai	2,5	2,3	2,8	3,9
M. Disbalansai Skandinavijos šalyse ir galimas poveikis Lietuvos finansų sistemai	2,4	2,3	2,4	3,9
N. Europos bankų sektoriaus problemos ir galimas jų poveikis Lietuvos finansų sistemai	2,3	2,3	2,4	3,8
O. Klimato kaitos rizika	2,2	2,3	2,1	3,9

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastabos: rizikos surikiuotos pagal svarbos vertinimą. Rizikos svarba vertinama kaip tikimybės ir galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis. Rizikų svarbos, tikimybės ir galimo poveikio lygio vertinimas: 1 – mažas, 2 – mažesnis negu vidutinis, 3 – vidutinis, 4 – didesnis negu vidutinis, 5 – didelis. Galimybės mažinti rizikos poveikį: 1 – didelės, 2 – didesnės negu vidutinės, 3 – vidutinės, 4 – mažesnės negu vidutinės, 5 – mažos. Rizikų svarbos, tikimybės ir galimo poveikio lygis bei galimybės mažinti sudėtingumas žymimas šiomis spalvomis:

■ mažas ■ vidutinis ■ didelis

2 lentelė. Rizikų svarbos finansų sistemai kaita

Nurodytos rizikos	2017 m.		2018 m.		2019 m.		2020 m.		2021 m.		2022 m.
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I
A. Geopolitinė įtampa ir jos pasekmės Lietuvos finansų sistemai	2,3	2,5	2,3	2,6	2,2	2,2	2,3	2,2	2,4	2,7	3,8*
B. Lietuvos ekonomikos augimo sulėtėjimo rizika											3,6
C. Kibernetinių atakų rizika	3	3,1	3,1	2,8	2,9	3	2,8	2,8	3,1	2,9	3,4*
D. Lietuvos eksporto kritimas	2,3	2,5	2,5	2,5	2,6	2,7	3,7	3,2	2,6	2,6	3,3*
E. Ne finansų įmonių finansinės būklės pablogėjimas	2,2	2,6	2,4	2,3	2,5	2,6	3,4	3,6	2,9	2,7	3,3*
F. Namų ūkių finansinės būklės pablogėjimas	2,2	2,3	2,3	2,2	2,4	2,4	3,2	3,3	2,6	2,5	3,2*
G. Staigus rizikos priedų padidėjimas pasaulio finansų rinkose	2,8	2,7	2,7	3	2,7	2,8	3,2	2,8	2,7	2,8	3,2*
H. Netvari NT kainų raida ar disbalansai NT rinkoje	2,8	2,9	2,7	2,7	2,9	2,9	2,7	2,5	3,3	3,2	3,2
I. Europos valstybių skolų tvarumo pablogėjimas ir galimas poveikis Lietuvos finansų sistemai	2,4	2,3	2,3	2,7	2,3	2,4	3	2,8	2,6	2,3	2,9*
J. Lietuvos finansų įstaigų pelningumo susitraukimas dėl didėjančių palūkanų normų											2,7
K. Netvari kredito raida ar disbalansai kredito rinkoje	2,1	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4	2,7	2,3	2,5	2,5	2,6
L. Lietuvos valstybės skolos tvarumo pablogėjimas ir galimas užkrato efektas Lietuvos finansų sistemai								2,6	2,3	2,2	2,5*
M. Disbalansai Skandinavijos šalyse ir galimas poveikis Lietuvos finansų sistemai	2,5	2,8	2,7	2,5	2,6	2,6	2,6	2,3	2,3	2,3	2,4
N. Europos bankų sektoriaus problemos ir galimas jų poveikis Lietuvos finansų sistemai	2,4	2,3	2,2	2,4	2,5	2,6	2,5	2,3	2,2	2,2	2,3
O. Klimato kaitos rizika										2,1	2,2

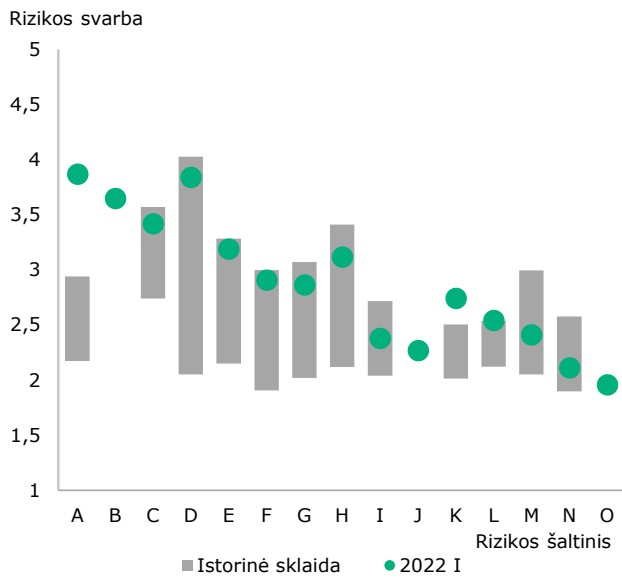
Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastabos: rizikos svarba vertinama kaip tikimybės ir galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis. Rizikų svarbos vertinimas ir žymėjimas aprašytas 1 lentelės pastabose. Laikotarpio žymėjimas: I – pirmasis pusmetis, II – antrasis pusmetis.

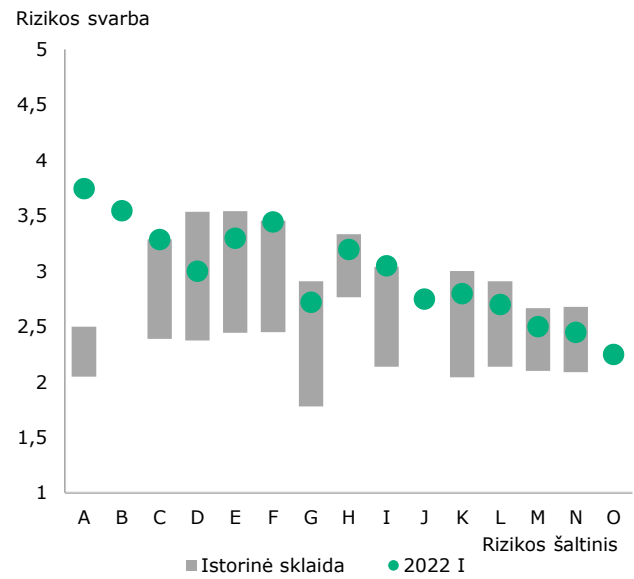
*Rizikos svarbos pokytis per pusmetį yra reikšmingas. Pokytis laikomas reikšmingu, jei rizikos svarba per pusmetį pakito 0,25 punkto arba daugiau, t. y. rizika ketvirtadaliu punkto arba daugiau priartėjo prie aukštesnio arba žemesnio svarbos vertinimo lygio. Svarbos pokyčio reikšmingumas rodomas tik analizuojamos apklausos vertėms.

1 pav. Rizikų svarba Lietuvos finansų sistemai pagal finansų įstaigų sektorius

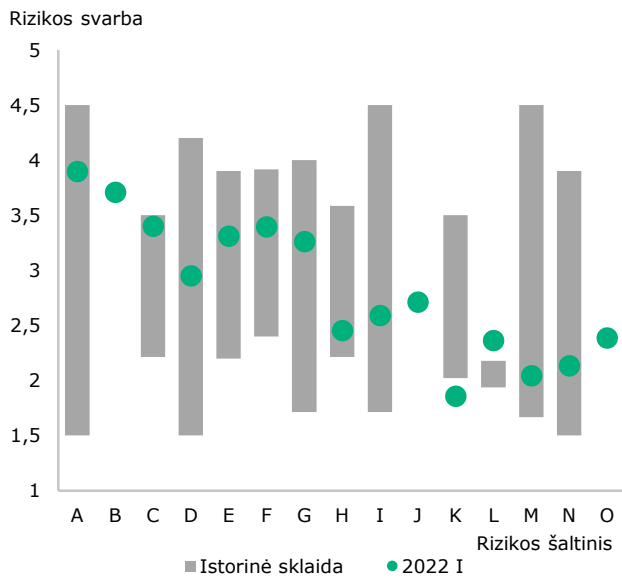
Bankų rizikos svarbos vertinimas

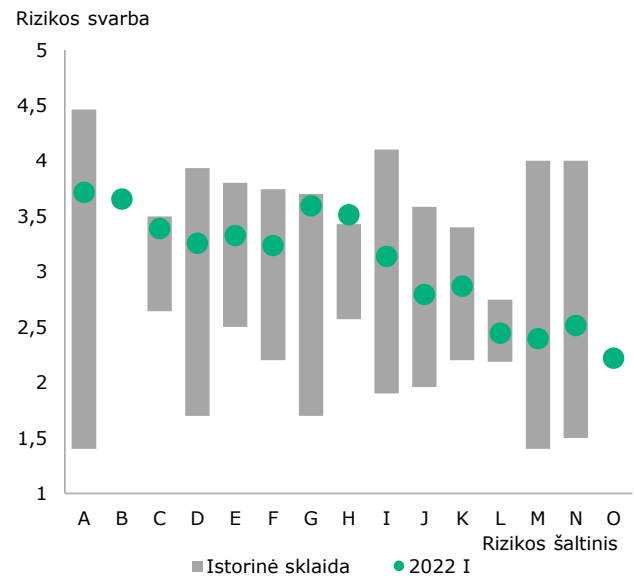
Kredito unijų rizikos svarbos vertinimas

Draudimo įstaigų rizikos svarbos vertinimas

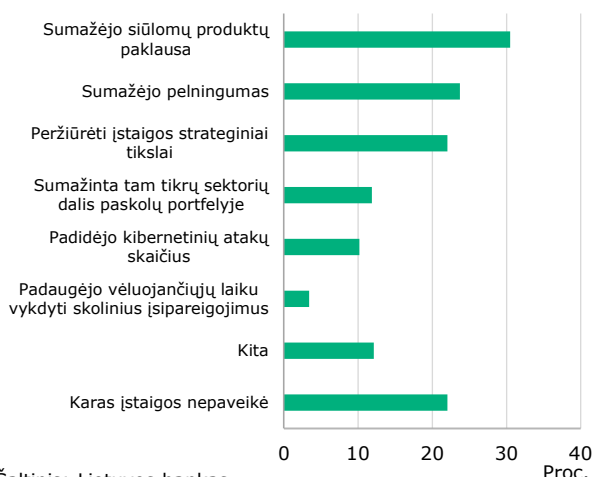
Kitų finansų įstaigų rizikos svarbos vertinimas

Šaltinis: Lietuvos bankas.

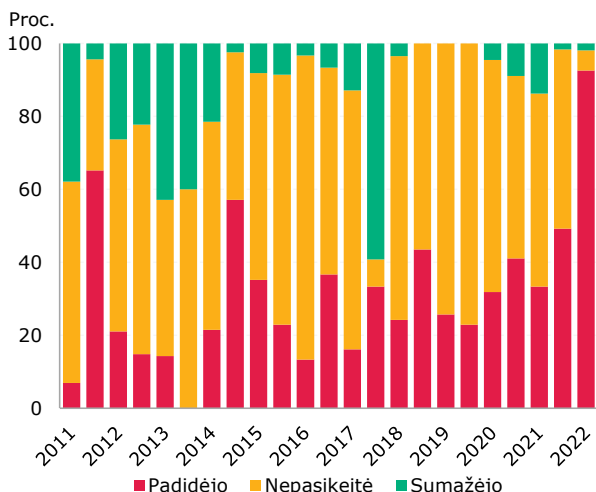
Pastabos: rizikų numeravimas atitinka 1 ir 2 lentelėse išvardytus rizikos šaltinius; rizikos svarba skaičiuojama kaip rizikos tikimybės ir jos galimo poveikio įverčių geometrinis vidurkis. Rizikų svarbos lygio vertinimas: 1 – mažas, 2 – mažesnis negu vidutinis, 3 – vidutinis, 4 – didesnis negu vidutinis, 5 – didelis. Pilka spalva žymima sklaida tarp mažiausios ir didžiausios rizikos svarbos vertės tarp atsakiusių to tipo finansų įstaigų apklausose dėl rizikų nuo 2016 m. pirmojo pusmečio iki 2021 m. antrojo pusmečio.

2 pav. Nurodytą Rusijos karo prieš Ukrainą poveikį jaučiančių finansų įstaigų dalis (galimi keli atsakymai)

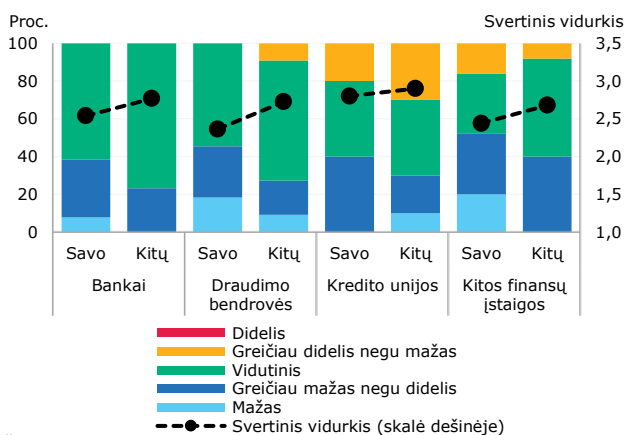
Šaltinis: Lietuvos bankas.

4 pav. Tikimybės, kad artimiausiu metu įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, pokytis per praėjusius 6 mėn.

Šaltinis: Lietuvos bankas.

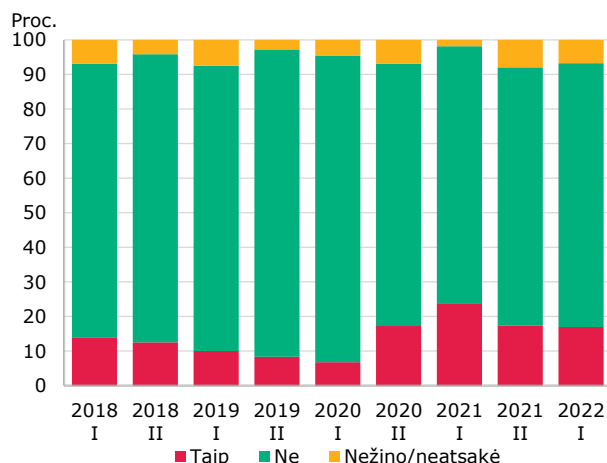
6 pav. Finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygis (per apklausą) vertinant savo ir kitas įstaigas

Šaltinis: Lietuvos bankas.

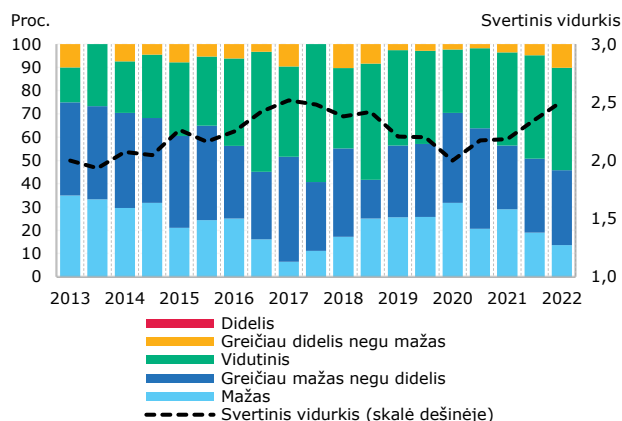
Pastaba: svertinis vidurkis apskaičiuojamas polinkiui prisiimti riziką suteikiant skaitines reikšmes nuo 1 iki 5 (kur 1 atitinka mažą, o 5 – didelį polinkį prisiimti riziką) ir jas pasveriant pagal pasirinkusiųjų kiekvieną atsakymo variantą dalį.

3 pav. Su kibernetinėmis atakomis susidūrusių finansų įstaigų dalies kaita

Šaltinis: Lietuvos bankas.

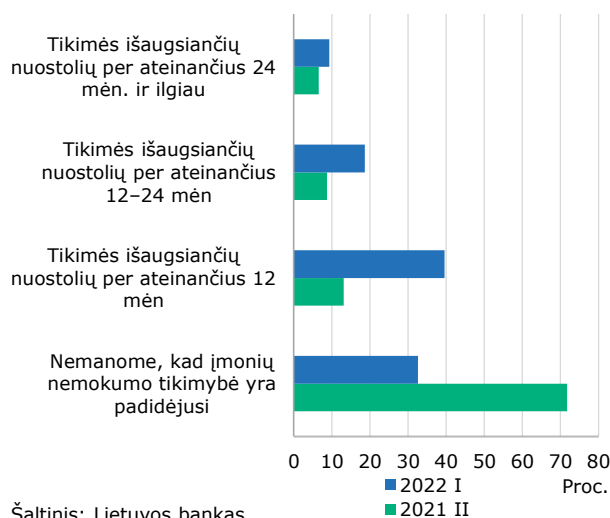
5 pav. Finansų įstaigų norimos prisiimti rizikos lygio (per apklausą) kaita vertinant savo įstaigą

Šaltinis: Lietuvos bankas.

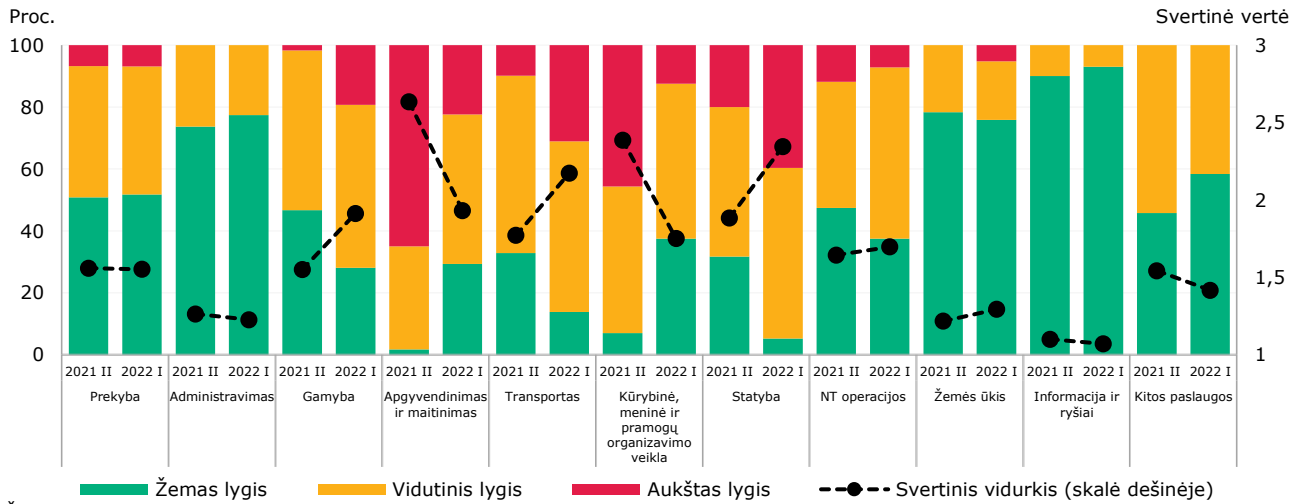
Pastaba: svertinis vidurkis apskaičiuojamas polinkiui prisiimti riziką suteikiant skaitines reikšmes nuo 1 iki 5 (kur 1 atitinka mažą, o 5 – didelį polinkį prisiimti riziką) ir jas pasveriant pagal pasirinkusiųjų kiekvieną atsakymo variantą dalį.

7 pav. Finansų įstaigų lūkesčiai dėl padidėjusių nuostolių ateityje dėl išaugusio įmonių nemokumo

Šaltinis: Lietuvos bankas.

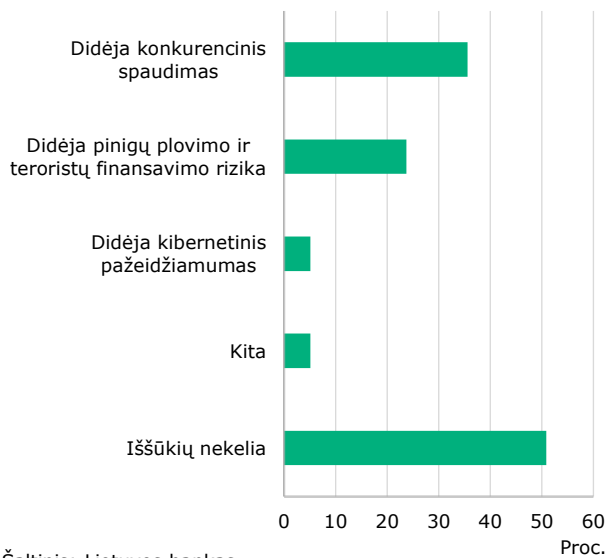
8 pav. Įmonių bankroto rizikos pagal ekonomines veiklas kaita

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastaba: svartinis vidurkis apskaičiuojamas matomai sektoriaus bankroto rizikai suteikiant skaitines reikšmes nuo 1 iki 3 (kur 1 atitinka mažą, o 3 – didelę matomą riziką) ir jas pasveriant pagal pasirinkusiųjų kiekvieną atsakymo variantą dalį.

9 pav. FinTech įmonių plėtros Lietuvoje keliama iššūkiai finansų įstaigoms (galimi keli atsakymai)

Šaltinis: Lietuvos bankas.